

Hvor Folket er frit, vil det i Gjerningen tage del i Alt

Taler

Anton Martin Schweigaard

Dato

6 juni 1863

Sted

Odelstinget

- 1 Hva der var talt i Modsætning til den Anskuelse, som han havde gjort
gjældende, hang sammen med en forskjellig opfatning af Samfundets Udvikling
og Gang. Da han var ung, var det en almindelig Mening, at man havde funnet
en Recept for Samfundets endelige Skikkelse. Det konstitutionelle Monarki var
5 en Overgangsreform til Republiken; denne skulde afgjøre Verdens Skjæbne,
nemlig den demokratiske Republik, hvor Tallet de 51 af 100 skulde igjennem
Valg udøve den lovgivende, dømmende og exekutive Magt. Denne Lære
medfører en overordentlig Fordel: Den er nem at lære, den kan tilegnes paa 2
Minutter. Men han maatte tilstaa, at han aldrig havde stolet synderlig paa den.
10 Blant de Folk, han kjendte, var der imidlertid Mange, som troede paa den, og
mange Folk var komne paa Steder, som svarede til vort Gaustad, fordi de havde
faaet den saa fast i sit Hoved, at de ikke kunde faa den ud.

- Denne Overbevisning blev ikke saa meget modarbejdet i Bøger, men den fik et
15 overordentlig Chok ved Begivenhederne i 1848. disse var skikkede til at
fremkalde Tvivl hos Mange. Fra den Tid af Tabte den flere Tilhængere, og
endnu mer er disses Tal aftaget ved den senere Tids Begivenheder i Amerika.
Nu er dette en dubiøs Lære, men han ansaa det som vist, at den endnu dvælede i
Hjertet hos mange af dem, som havde dannet sig en præformeret Tanke om
20 Samfundets endelige Form, Vanskeligheden i denne Henseende ligger ikke deri,
at finde Noget, som vinder de Flestes Bifald. Vanskeligheden er at finde Noget,
som kan blive staaende; hvis Alle gjorde Ret, var det ingen Sag, men da det nu
engang ikke er saa, er Opgaven den, at finde en Form, som har tilstrækkelig
Stabilitet.

25

Naar man gikk du fra den Opfatning, som han ovenfor havde udviklet, havde
man ikke vanskelig for ogsaa at fatte Institutionerne i Overensstemmelse
dermed. Men, hvis man nu betragtede den dømmende Magt, da var der ingen
Grund til at standse ved den Grændse, hvorved man der var bleven staaende.

Hvorledes hænger det sammen at vælge Dommerne, men ikke Rettens Chef? Først naar man ogsaa vælger denne, er der Sammenhæng imellem Grundanskuelsen og dens Anvendelse.

- 35 Han gikk imidlertid du fra en anden Grundopfatning, nemlig den, at naar et Samfund er frit, saa vil den fornuftige Samfundsmening, Samfundets moralske Standpunkt gjøre sig gjældende overalt, om det end ikke sker i Form af Valg. Fyrsten fødes, han vælges ikke, men alligevel har Folkets Stemme Magt over ham. Dommeren bestikkes, han vælges ikke, men alligevel har Folket Mgt over
- 40 ham. At der for at garantere Folkets Frihed udfordres et vist Kvantum at vælge Dommere, er Ord uden Realitet, det er hult og usammenhængende. Hvorfor var man bleven staaende ved det Kvantum af valgte Dommere som Juryens yder? Dette var dog at opstille en Typus, hvorved de skuffede sig selv. Man maatte, hvis man skulde være konsekvent, gaa langt videre. Men denne
- 45 Bestræbelse for at skaffe Folket direkte - ved Valg - Del i Alt, var Noget, som førte med sig mer Ord enn realitet. Hvor Folket er frit, vil det i Gjerningen tage Del i Alt.

- Naar man taler om Jury i England, og paa Grund af dens Stilling der vil
- 50 motivere dens Indførelse hos os, da havde denne Betragtning for ham noget saa lidet overbevisende, at den maatte hvile paa en ganske forskjellig Opfatning af Samfundenes Gang og Udvikling. Efter den Opfatning, som Præsidenten har gjort gjældende, vil nemlig den Udvikling, som i England er foregaaet, nærmest være at betegne som en Tilbagegang. Det var nemlig i den senere Tid, at man
- 55 der har faaet civile Domstole for mindre Sager og valgfrit for de større, og hvad de kriminelle Sager angikk, saa maa man dog, at, uagtet England har den bredeste Basis for Jury, Tingenes Gang har medført, at Antallet af de Sager, som ikke afgjøres ved Jury, er voxet i høi Grad. Naar man i denne Sag saa hen til hvad det virkelig passer i Livet - og det maatte unskyldes, at man valgt dette til
- 60 Støttepunkt for sin Betragtning - saa finder man, at dette er en Sag, som stiller sig tvivlsom.

- Ser man hen til Frankrige, hvor kriminelle Sager ikke naa op til Jurybehandling med mindre de medføre en Straf af 5 Aars Fængsel eller derover, saa findes, at
- 65 neppe 20 pCt. af hvad der er crimes der hører under Jury. Men saa at sige at Samfundet enen og alene i retslig Henseende kan have sin Betryggelse i et System, der gaar saa høit op, at man kan dømme 1 og 2 og maaske 3 Gange uden at naa det, var en Tankegang, som forekom ham ubegripelig.

70

Ser man hen til de øvrige Lande, hvor Juryen er indført, saa ser man den samme Maalestok med større eller mindre Modifikation. Naar Tingen skal sættes i Værk, saa føler man de store Vanskeligheder derved. Man kan kritisere og dadle disse Modifikationer, men de blive dog staaende. Dette Forslag, som har gjort sig gjældende i andre Lande, ville vel ogsaa gjøre sig gjældende hos os.

75

Overhoved vil i et frit Samfund den frie Samfundstanke ytre sig umiddelbar igjennem Institutionerne. Det er en skuffende Tanke denne, at Betyggelsen for Friheden bliver større jo mer Valget understrækkes.

80

Kilde

Håkon Harket m.fl. (red.): Taler som forandret Norge. Forlaget Press 2011, s. 96-98.

Emner

Innlegg, Maktfordeling, Parlamentarisme

85

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/hvor-folket-er-frit-vil-det-i-gjerningen-tage-del-i-alt>

90

95

100

105